

Artiklen diskuterer begrebet virksomhed (engelsk: activity), som er centralt i A. N. Leontjevs såkaldt virksomhedsteoretiske psykologi. Begrebet virksomhed har filosofiske rødder i den dialektiske materialisme, som er udviklet af Karl Marx og f.eks. fremstillet kort og præcist i hans første tese om Feuerbach. Her søger Marx gennem begrebet genstandsmæssig virksomhed at forene idealismens forståelse af menneskets forhold til omverden som praktisk og aktivt skabende med materialismens forståelse af forholdet som rettende sig mod den objektivt givne genstandsmæssige virkelighed. Leontjev har imidlertid to lidt forskellige måder at konkretisere begrebet virksomhed på i sin psykologi. I den ene bliver virksomheden skudt ind som en tredje instans mellem et på forhånd givet subjekt og objekt og gør dermed deres forhold indirekte eller formidlet i modsætning til den mere mekaniske psykologiske paradigme med påvirkning og reaktion, som f.eks. genfindes i den kognitivistiske psykologi. I Leontjevs anden (og senere) konkretisering af begrebet bliver virksomheden anskuet som en "ekstraktion" eller "real-abstraktion" fra den uendelige virkelighed, der definerer objektet som figur på en grund, og som samtidig definerer subjektet i forhold til objektet. I artiklen argumenteres der for, at kun denne anden brug af virksomhedsbegrebet i psykologien reelt redder den fra den mekaniske vekselvirkningsforståelse, der råder i kognitivistisk psykologi, eller hvad Leontjev kalder kybernetisk psykologi. Forskellen mellem de to forståelser søges i artiklen illustreret med figurer.

Det sidstnævnte "real-abstraherende" virksomhedsbegreb rummer også en almen dialektisk-materialistisk forståelse af naturen, og ikke kun af subjekt-objekt forholdet, som gør op med mekanicismens forestilling om naturen som en tidsreversibel maskine og udpeger dermed ikke i sig selv hverken noget særegent ved livsvidenskaberne eller humanpsykologien. En konkret psykologi kan derfor ikke nøjes med det almene virksomhedsbegreb, men må sætte navn på de objekter, som gøres til genstand for netop livsvirksomhed og specielt for psykisk virksomhed. Og hvis der skal udvikles en specifik humanpsykologi, må de særlige objekter eller træk ved verden, som kan gøres til genstand for lige netop bevidst menneskelig virksomhed, kunne udpeges konkret. Den opgave har Leontjev kun løst delvis. I artiklens slutning gives et bud på sådanne objekter, hvor det centrale er menneskets særlige evne til at erkende og fastholde genstandes numeriske identitet uanset deres aktuelle egenskaber. Det muliggør en aktiv forholden sig til verdens "historiske dybde", som er porten til både de samfundsmæssige og kulturelle betydninger og til vores følelsesmæssige tilknytninger.